

NORSK STUDIEKAVALKADE 1

Jeg har i mange år samlet norske studier og planlegger en eller annen gang i fremtiden å utgi en bok med utvalgte studier. Jeg kjenner omtrent 300 komposisjoner, men antar at det finnes flere. De studiene som jeg kjenner, er slike som har vært publisert i sjakktidsskrifter eller i store aviser som “Dagbladet”. Om noen av leserne har sett studier i lokalaviser, vil jeg være svært takknemlig for opplysninger. Studier er en del av vår sjakklike kulturarv, og det er viktig å bevare dem for ettertiden.

Norske problemister har vært meget aktive på mange av problemkunstens områder, men nettopp når det gjelder studier har innsatsen vært begrenset. I dag er det bare Odd Øivind Bergstad og jeg som komponerer studier, så det er et sterkt behov for rekruttering.

Jeg skal i de kommende artiklene presentere et lite utvalg av norske studier. Som vanlig prioriterer jeg stillinger som er enkle og lette å forstå, men som samtidig viser små poeng som sjakkspillere kan lære noe av. Mange av de følgende studiene minner om partistillinger, og mange av dem har syv brikker eller mindre. Studier med syv eller færre brikker kalles miniatyrer. Grensen på syv brikker er vilkårlig, men studier med få brikker virker attraktive på lesere.

Det er fin trening for spillere å løse slike enkle studier, men det er viktig å

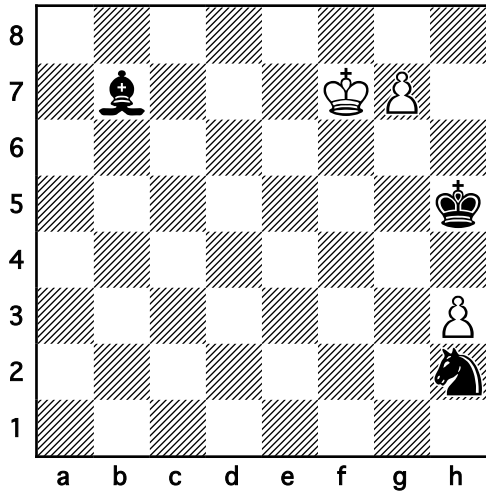
venne seg til å løse dem på riktig måte. Når vi løser studier, skal vi finne *både* hvits og svarts trekk. Mange som blir vist en studie, gjør bare hvits trekk og venter å få se svarts trekk. Slik er det ikke i partier. Der må vi også regne på motstanderens trekk, og det bør vi også gjøre når vi løser studier. Først da oppdager vi alle sider ved en studie.

Denne gang har jeg valgt et noe annet konsept enn jeg pleier å bruke. På sidene 2–3 har jeg gjort et utvalg på åtte studier. Kommenterte løsninger følger på sidene 4–9. Dette har jeg gjort for at leserne skal få mulighet til å løse studiene før de ser på løsningene. Det er ikke sikkert at alle klarer samtlige studier, men det burde være mulig å løse de fleste av dem om man bare anvender litt tid. Jeg er ikke i tvil om at det vil betale seg. I våre dager når partier spilles ferdig og ikke lenger avbrytes etter førti trekk (slik som tidligere), er det enda viktigere enn før å kunne spille sluttspill godt.

Et råd til slutt: Sett stillingene opp på et Brett. Det er mye enklere å løse studier når vi ser dem på et Brett enn når vi bare ser dem på et diagram. Hvit er i trekket i alle stillingene og skal enten vinne eller holde remis. Under diagrammene står det derfor enten “vinst” eller “remis”.

1

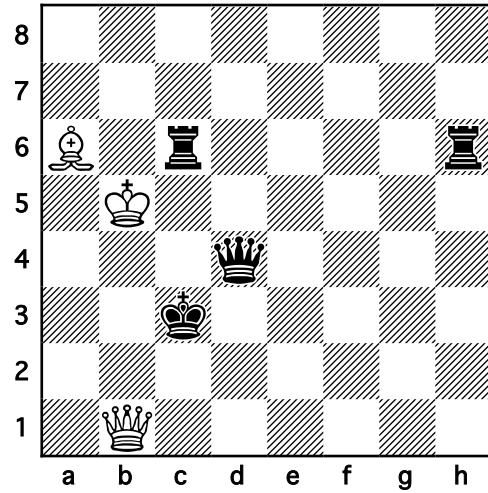
Espen Backe
Dagbladet 1983

Vinst

2

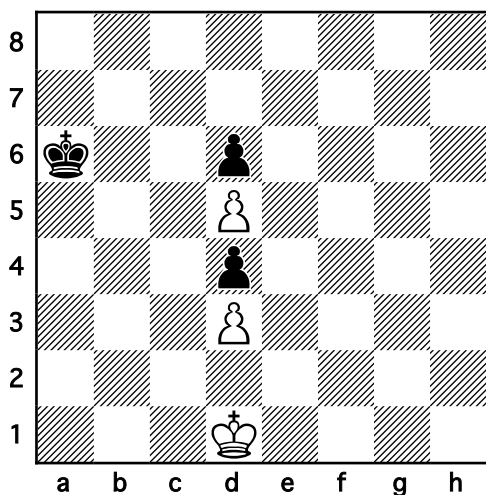
Nils Adrian Bakke
og Magne Bergvoll
Schach Echo 1976

Remis

3

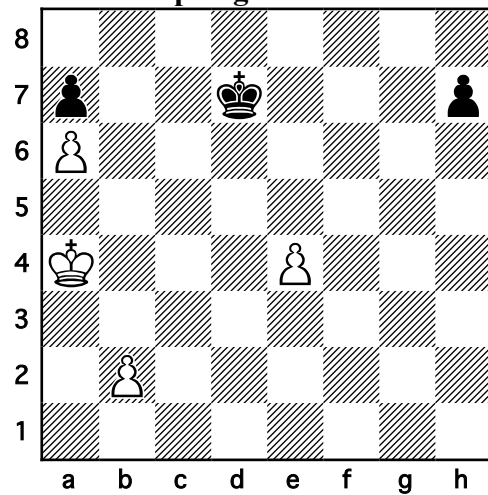
Hans Petter Bie
Dagbladet 1957

Remis

4

Hans Petter Bie og JHU
2. hedrende omtale
Springaren 2005

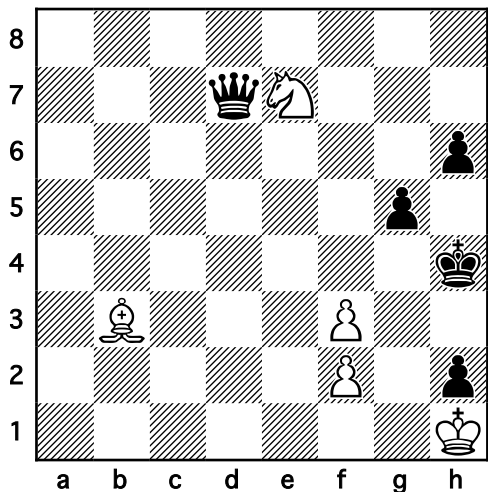
Vinst

5

Bjarne Blikeng

Tidskrift för Schack 1979

(Versjon JHU Postsjakk 1999)

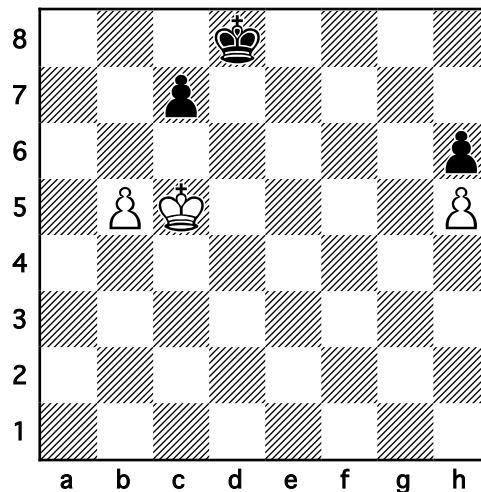

Remis

6

Alf O. Evang

Arbeidermagasinet 1938

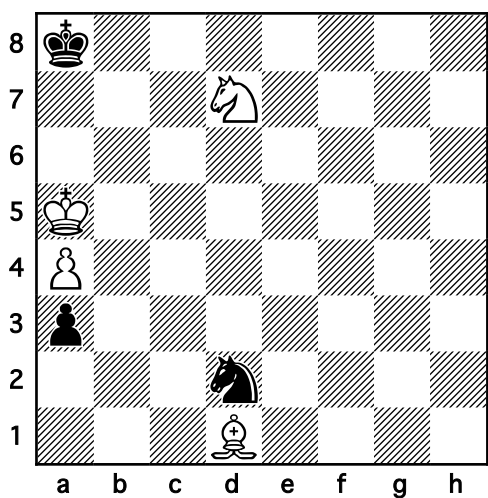
Vinst

7

Odd Flater

3.-4. premie

Tidskrift för Schack 1951

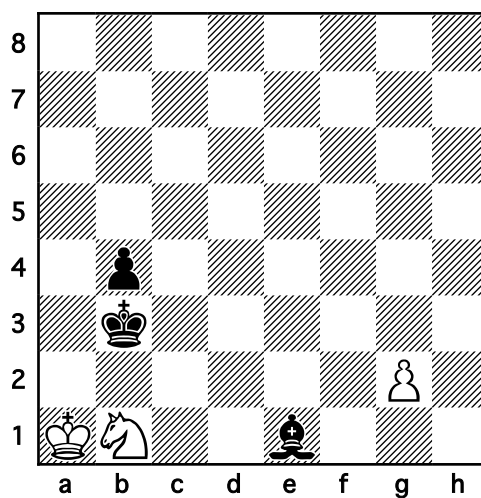
Remis

8

André Fossum

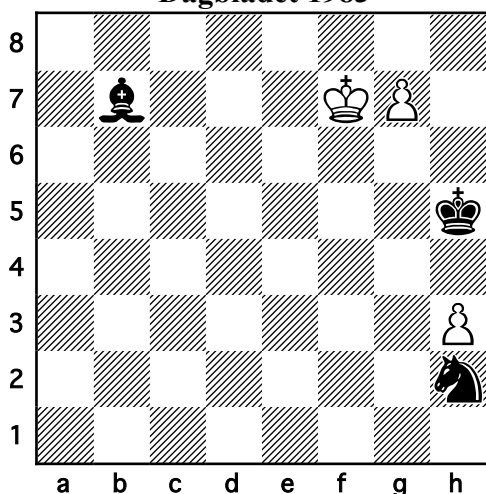
2. premie

Norsk turnering 1952

Remis

1
Espen Backe
Dagbladet 1983

Vinst

Espen Backe var tidligere aktiv innenfor flere ulike sjangrer, men i de siste årene har jeg ikke sett så mange komposisjoner fra hans hånd. Til gjengjeld har han utgitt en meget flott bok om norske problemister og bevart deres komposisjoner for fremtiden.

1. Ke6

Hvit er i ferd med å få ny dronning, men må først gardere seg mot svarts trussel Ld5+.

1. La6

Svart gjentar sjakktrusselen, men etter hvits neste trekk ser svarts muligheter ut til å være oppbrukt. 1...Lc8+ 2. Kd5 Lxh3 gir hvit et teoretisk vunnet sluttspill.

2. Kd5 Sg4

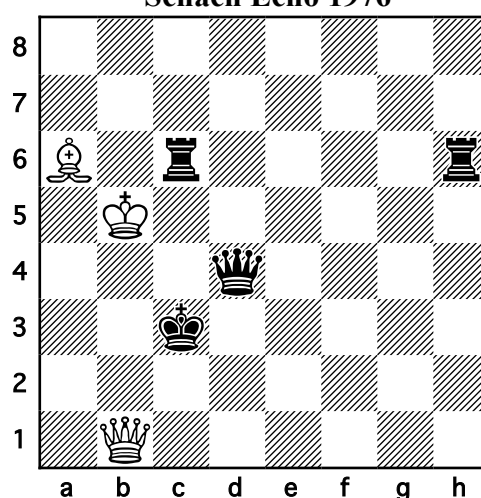
En liten overraskelse. Trekket hindrer g8D på grunn av trusselen Sf6+, men springeren kan naturligvis slås.

3. hxg4+ Kh6

4. g8T!

Hvit unngår den siste fellen 4. g8D? Lc4+ 5. Kxc4, og svart er patt. Forvandling til T, L eller S kalles minorforvandling.

2
Nils Adrian Bakke
og Magne Bergvoll
Schach Echo 1976

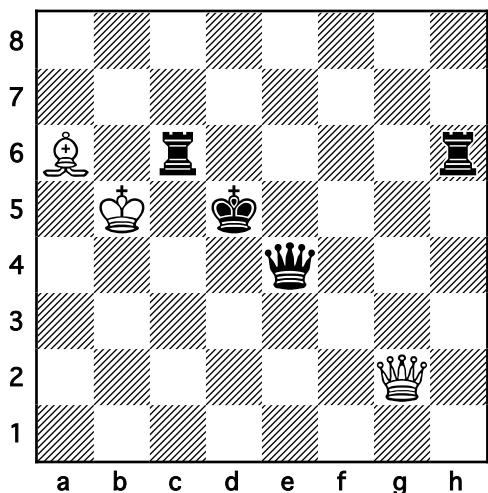
Remis

Dette er en samarbeidsstudie. Nils A. Bakke hører til våre mest aktive problemister og har gjort komposisjoner innenfor nær sagt alle områder. For noen år siden utga han en samling med sine beste problem. Han har også gjort noen studier, ofte med noe bisarre idéer.

Den foreliggende studien er ganske lett. Det gjelder primært å sjakke riktig.

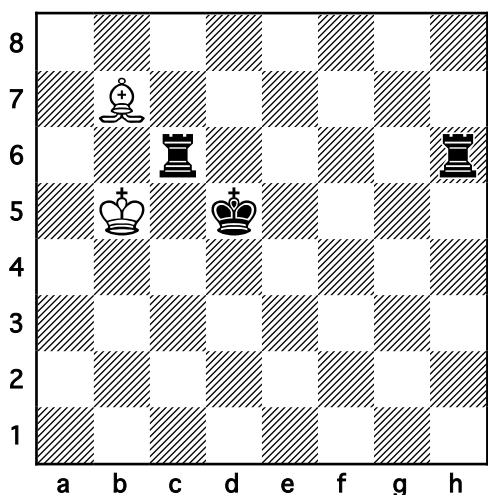
1. Da1+!	Kd3
2. Dd1+	Ke3
3. Dg1+	Ke4
4. Dg4+	Kd5

- 5. Dg5+   Ke4
- 6. Dg4+   Kd5
- 7. Dg2+!   De4

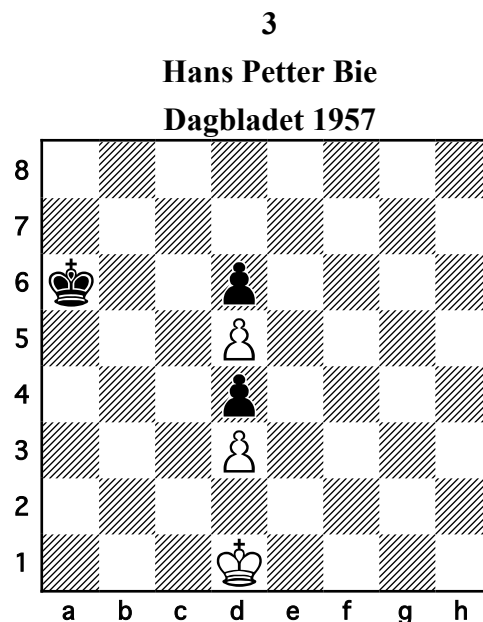
Hvit kan nå sjakke med damen på a2, d2, g5 eller g8, men svart kommer seg lett unna. Men hvit har enda en mulighet:

- 8. Dxe4+   Kxe4
- 9. Lb7   Kd5
- 10. La8   Tg6
- 11. Lb7 med remis

Svart kommer aldri ut av bindingen. Idéen har vært brukt i mange studier. I stedet for

et tårn, kan den bundne brikken også være en springer eller en bonde.

Remis

Hans Petter Bie spiller i Nordstrand sjakkklubb. Han er særlig kjent for sine to- og trettakkere. For en del år siden utga han en samling med utvalgte problem og studier. På 1950-tallet publiserte han nemlig også ti studier, blant annet den følgende bondestudien som er ganske finurlig.

1. Ke2!

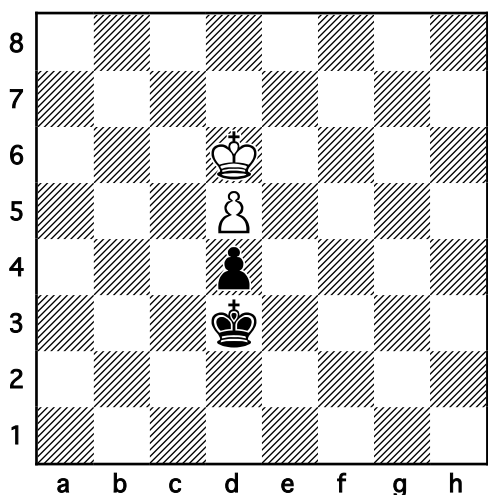
1. Kc2? fører til tap etter 1...Kb5 2. Kb3 Kc5 3. Ka4 Kxd5 4. Kb5 Ke6 4. Kc4/Kc6 Ke5.

- 1.   **Kb5**
- 2. **Kf3**   **Kb4**

2...Kc5? 3. Ke4 vinner for hvit. Poenget er at hvits bonde på d5 og svart bonde på d4 er immune. Angrep på disse bøndene fører

til tap. Derfor beveger hvits konge seg ned f-linjen for å angripe bonden på d6, mens svarts konge beveger seg ned b-linjen for å angripe bonden på d3.

- 3. **Kf4**   **Kb3**
- 4. **Kf5**   **Kc2**
- 5. **Ke6**   **Kxd3**
- 6. **Kxd6**

- 6.   **Kc4**

Nå vinner svart tilsynelatende enkelt da han forvandler sin bonde et trekk før hvit og kontrollerer den hvite bondens forvandlingsfelt, men hvit har en finesse på lager.

- 7. **Kc6**   **d3**
- 8. **d6**   **d2**
- 9. **d7**   **d1D**
- 10. **Kc7**

Svart har ingen sjakker og kan ikke hindre at hvit får ny dame. Om svart i stedet for 6...Kc4 prøver 6...Ke4, følger 7. Ke6 d3 8. d6 d2 9. d7 d1D 10. Ke7 med remis.

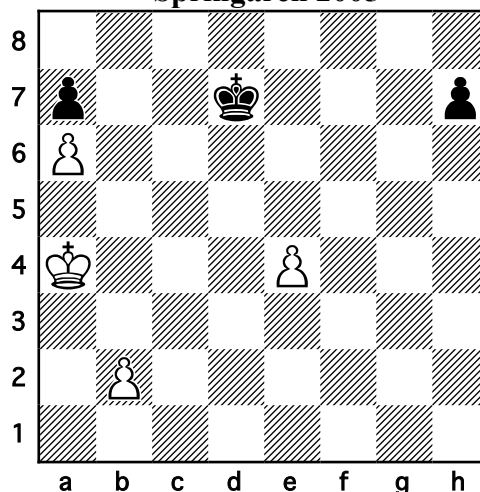
Når to varianter er like slik som her, kaller vi dem ekkovarianter.

Leserne vil se at de to siste trekkene i løsningen kan byttes om, men det er mulig å avbryte løsningen tidligere.

Denne neste studien gjorde Hans Petter og jeg sammen. Den bygger på en studie som han komponerte for mer enn femti år siden. Det er ofte mulig å skape noe nytt ved å endre noe på gamle idéer.

4

H. P. Bie og JHU
2. hedrende omtale
Springaren 2005

Vinst

- 1. **b4**

1. e5? straffes med 1...h5 2. b4 h4 3. b5 h3 4. b6 h2 5. e6+ Kxe6 6. b7 h1D 7. b8D Da1+ 8. Kb5 Db1+, og svart vinner den nyfødte dronningen.

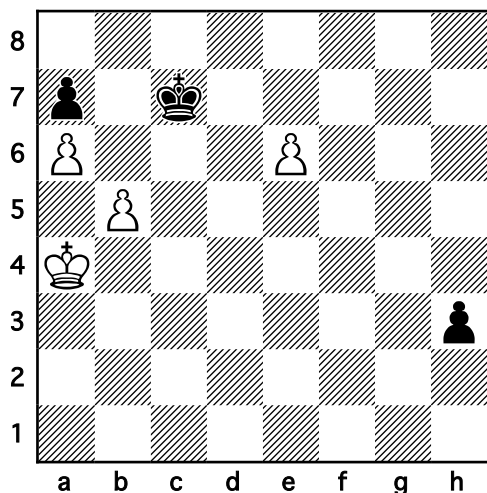
- 1.   **h5**
- 2. **b5**   **Kc7**

Svart må stoppe bonden. På 2...h4 følger 3. b6 h3 4. bxa7 h2 5. a8D h1D 6. Dd5+

med et vunnet damesluttspill. På 2...Kc8 følger 3. b6 axb6 4. a7 Kb7 5. e5 h4 6. a8D+ Kxa8 7. e6, og hvits bonde går i dame *med sjakk*. Denne typen manøvre er typisk i stillinger der hvit kan rykke fram med to bønder. Når svart tvinges ned på åttenderaden, vinner hvit et avgjørende tempo til å forvandle den andre bonden med sjakk.

3. e5 h4

4. e6 h3

Nå må hvit velge riktig. 5. e7? Kd7 6. b6 h2 7. b7 h1D 8. e8D+ Kxe8 9. b8D+ Kd7 10. Dxa7+ er bare remis. Korrekt er:

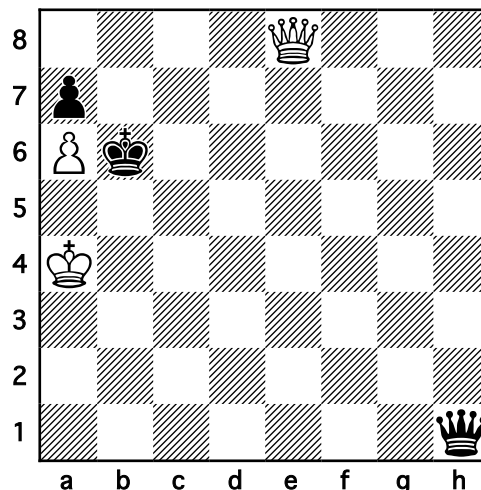
5. b6+ Kxb6

5...axb6 7. a7 fører til samme avslutning som i kommentaren til svarts andre trekk.

6. e7 h2

7. e8D h1D

Stillingen ser nå ut til å være remis, men svarts konge og dame står uheldig plassert, og det blir skjebnesvangert.

8. Db8+ Kc5

På 8...Kxa6 følger 9. Db5 matt! Svart kommer seg nå tilsynelatende i sikkerhet, men etter hvits neste trekk er han forlagt.

9. Db4+

9. Dxa7+? Kd6 er bare remis

9. Kc6/Kd5

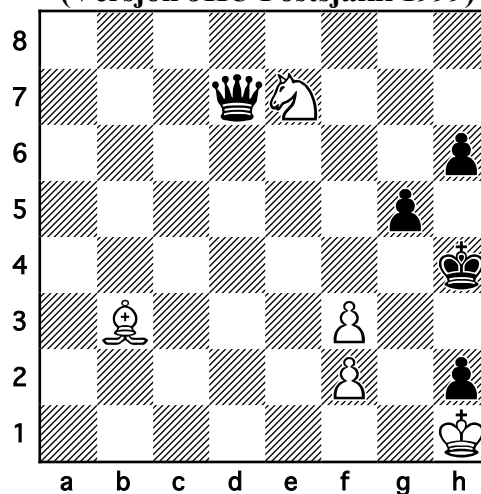
10. Db7+, og hvit vinner svarts dame på h1.

5

Bjarne Blikeng

Tidskrift for Schack 1979

(Versjon JHU Postsjakk 1999)

Remis

Bjarne Blikeng hørte også til den eldre garden av norske problemister. Jeg kjenner to studier fra hans hånd.

1. Sg6+ Kh5

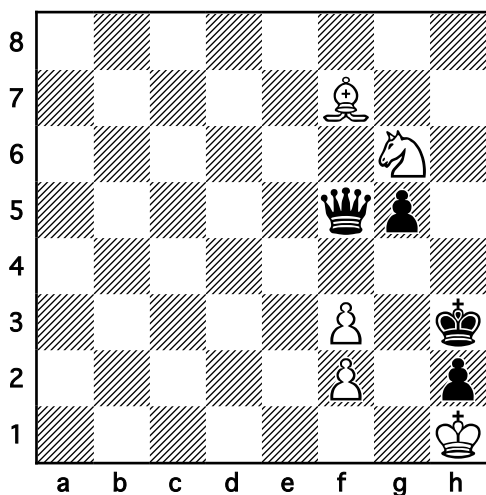
Om svart spiller 1...Kh3, følger 2. Le6+ Dxe6 3. Sf4+ gxf4, og hvit er patt.

2. Se5 Df5

Svart kontrollerer diagonalen h3–c8 og truer både hvits springer og sjakk på b1.

3. Lf7+ Kh4

4. Sg6+ Kh3

Vi er nå klare for avslutningen:

5. Le6 Dxe6

6. Sf4+ gxf4

Patt

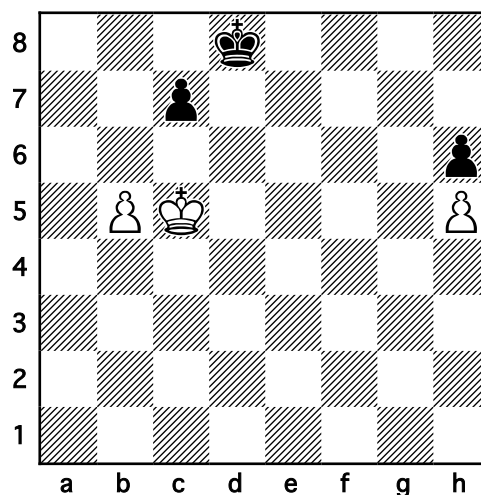
Opprinnelig stod hvits konge på h5 og hvits springer på c4. Løsning: 1. Se5 Df5 2. Lf7+ Kh4 3. Sg6+ osv. I Tidskrift för Schack ble det antydnet at 1. Se3 også holder remis. Jeg tror ikke at denne påstanden er riktig, men min versjon unngår problemet.

Den neste studien ble komponert av Alf O. Evang som var en av våre aller fremste problemister for mer enn 60 år siden. Han komponerte bare to studier, men begge er interessante for spillere. Jeg har valgt å vise et bondesluttspill med noen finesser som spillere kan få bruk for i partier.

6

Alf O. Evang

Arbeidermagasinet 1938

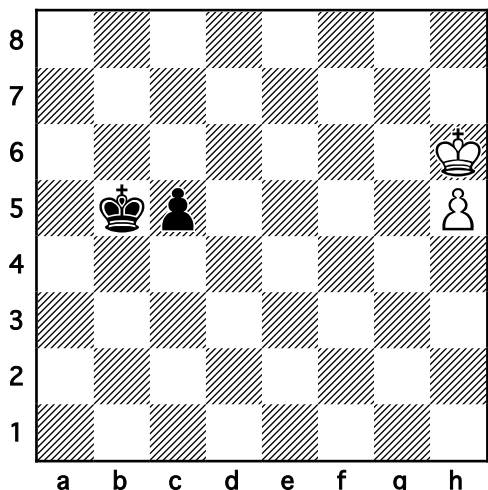
Vinst

1. Kd4!

Hvit tar opposisjonen som ofte er viktig for å utmanøvrere motstanderens konge, særlig i stillinger der bondestrukturen er fastlagt. Den ene parten har opposisjonen når det er et ulikt antall felt mellom kongene, enten vertikalt, horisontalt eller diagonalt, og motstanderen er i trekket. Vi ser for øvrig at hjørnene i kvadratet d4–d8–h8–h4 har samme farge. Av og til er det enklere å se på fargene enn å telle antall felt mellom kongene.

1. **Kc8**
 1...Ke8 stranded på 2. Ke4 Kf8 3. Kd5! Ke7 (3...Ke8 4. Ke6) 4. Ke5. Svart velger derfor å angripe hvits bonde på b5. I denne varianten ser vi at hvit oppgir opposisjonen i rett øyeblikk ved å spille 3. Kd5. Hvit kan beholde opposisjonen med 3. Kf4, men det hjelper ham ikke. Etter 3...Ke7 vinner hvit tilbake opposisjonen med 4. Ke5.

2. **Ke5**   **Kb7**
 3. **Kf6**   **Kb6**
 4. **Kg6**   **Kxb5**
 5. **Kxh6**   **c5**

Begge parter har nå bare konge og bonde, men hvit vinner likevel fordi hans bonde står nærmere forvandlingsfeltet og ikke kan erobres av svart og fordi hvit kan hindre at svart forvandler sin bonde.

6. Kg5!

Svarts bonde forvandles på c1, men hvits konge kan nå igjen bonden fordi den er innenfor bondens kvadrat c5–c1–g1–g5.

6. **c4**
 7. **Kf4**   **Kb4**
 8. **h6**   **c3**

9. **Ke3**   **Kb3**
 10. **h7**   **c2**
 11. **Kd2**   **Kb2**
 12. **h8D+** med vinst

Poenget med hvits kongemarsj er ikke bare å stoppe svarts bonde, men også å tvinge svarts konge til b2 slik at den kommer i sjakk når hvit forvandler sin bonde. Dette er et viktig poeng som man alltid skal være oppmerksom på i enkle bondesluttspill. Vi så et tilsvarende fenomen i nr. 4.

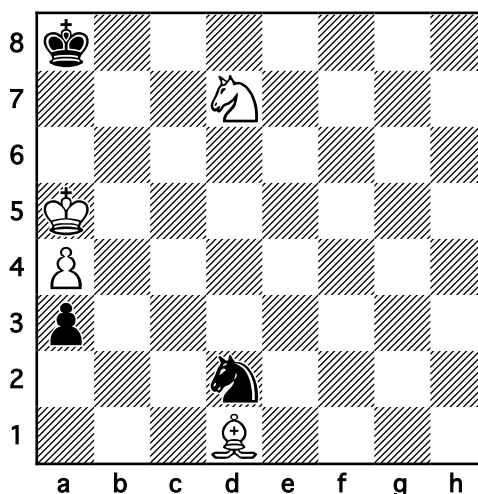
Vi ser at hvit kan angripe svarts bonde på h6 både fra g6 og fra g7. Hvits kongemarsj er derfor ikke helt entydig. Dette er igjen eksempler på dualer, men heller ikke de er spesielt forstyrrende for løsningen, fordi hvit må erobre bonden på h6 så raskt som mulig.

7

Odd Flater

3.–4. premie

Tidskrift för Schack 1951

Remis

Den nest siste studien i denne kavalkaden ble laget av Odd Flater som var medlem av sjakkklubben "Stjernen" og en meget sterk mesterspiller. Løsningen er kort, men overraskende og ikke helt lett å finne.

1. Ka6

Hvit kan ikke hindre at svarts a-bonde forvandles til dronning, men hvit utnytter at svarts konge står i hjørnet.

1.   a2
2. a5   a1D
3. La4!

Nå truer hvit plutselig matt med løpersjakk på c6.

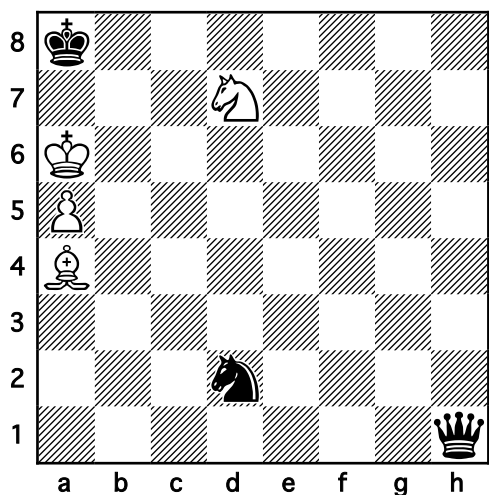
3.   Df1+

3...Dc1 fører til løsningen. Om svart slår løperen på a4, følger 4. Sb6+ og 5. Sxa4.

4. Lb5   Dh1

Jeg tror komponisten selv spilte 3...Dh1, så jeg har føyd til 3...Df1+ 4. Lb5. Jeg vet ikke hvorfor komponisten ikke tenkte på den muligheten.

Med sitt siste trekk forsøker svart å hindre sjakken på c6 samtidig som han truer Db7+.

Svart har hindret matten, men hvit har i mellomtiden vevet et pattnett og avslutter elegant.

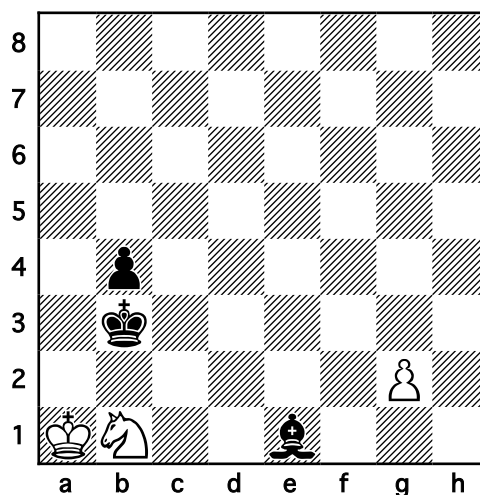
5. Lc6+   Dxc6+
6. Sb6+   Kb8
- Patt

8

André Fossum

2. premie

Norsk turnering 1952

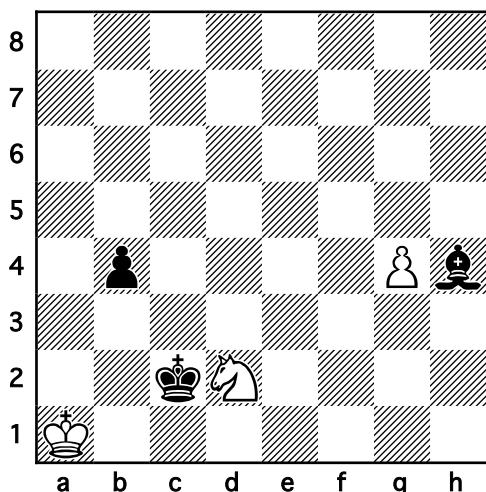
Remis

André Fossum var en av våre aller fremste problemister og dessuten en sterk mesterspiller. Han komponerte i første rekke tre-trekkere, men gjorde også femten studier. Mange av dem deltok i norske turneringer.

1. g4

Etter hvits førstetrekk har svart tofortsettelse. Den ene muligheten er:

1.   Lh4
2. Sd2+   Kc2

3. Ka2!

3. Sc4? taper direkte etter 3...b3 4. Sa3+ (eller 4. Se3) Kc1.

3. Kxd2

Svart har ikke noe bedre ettersom hvit truer med å sette springeren på b3.

4. Kb3 Le7

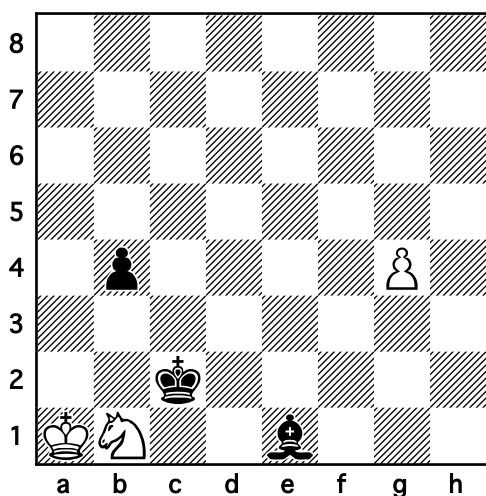
5. g5 Kd3

6. g6 Lf8

7. g7 med remis da svart mister sin siste bonde.

Den andre muligheten er:

1. Kc2

Da følger:

2. Sa3+! bxa3

3. Ka2 Lb4

4. g5 Lf8

5. g6 Kc3

6. g7 med remis da svart mister sin siste bonde.

Studien viser ekkovarianter; sml. kommentaren til studie nr. 2. Hvit ofrer springeren på to ulike felt. I begge sluttstillingene er svarts konge for sent ute til å dekke den siste bonden.

I den første varianten 1. g4 kan hvit også spille 4. Kb2 i stedet for 4. Kb3. Det regnes vanligvis ikke som en dual, men snarere som et tidstap da hvit i alle fall må spille Kb3 i neste trekk.